

Vedat Evren Belli, 14.03.1980 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra, 1998-2002 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi "Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü"nden mezun oldu.

2006-2008 yılları arasında Kadir Has Üniversitesi Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisans Programı'nı tamamlayıp Yüksek Lisans Tezini vererek mezun oldu.

Öğrencilik yılları ile mezun olduktan sonra birçok ulusal ve uluslararası restorasyon-konservasyon projesinde görev aldı, bunlardan bazıları;

2001 yılında Türkiye İşbirliği Kalkınma Ajansı-TİKA'nın organizasyonu ile Moğolistan'da Bilge Kağan, Tonyukuk ve Kül Tigin Kurtarma Kazılarına (Türkiye İşbirliği Kalkınma Ajansı-TİKA) Uzman Restoratör ve Konservatör olarak katılmıştır.

2005-2007 yılları arasında Van Akdamar Adası, Kutsal Haç Kilisesi Restorasyon Projesi'nde Uzman Restoratör ve Konservatör olarak görev almıştır.

2007-2009 yılları arasında İshakpaşa Sarayı Restorasyonu ve Çevre Düzenlemesi Projesi'nde Uzman Restoratör ve Konservatör olarak görev almıştır.

Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi'nde sözleşmeli öğretim üyesi olarak çalışmakta ve Arkeoloji Bölümü'nde Konservasyon dersleri vermektedir.

2003 yılından itibaren Prof. Dr. Oktay Belli'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde Doğubayazıt, Kars, Ağrı, Iğdır, Tuzluca, Kağızman, Van, Hakkari, Bitlis, Siirt, Ahlat, Erciş, Sarıkamış, Muş ve Erzurum'da düzenlemiş olduğu ulusal ve uluslararası sempozyumların genel sekreterliği görevini yapmıştır.

2011 yılından beri **"Belli Eğitim Kültür Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi"**nin **(BEKAM)** müdür yardımcılığını yapmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin çeşitli il ve ilçelerinde yapılmakta olan uluslararası sempozyumların genel sekreterlik görevini büyük bir başarıyla yürütmektedir.

The First International Symposium on Culture and Art of the Ahlat - Avrasya

I. Uluslararası Ahlat - Avrasya Kültür ve Sanat Sempozyumu

Editors - Yayına Hazırlayanlar
Prof. Dr. Oktay Belli
Vedat Evren Belli

The First International Symposium on Culture and Art of the Ahlat - Avrasya

I. Uluslararası Ahlat - Avrasya Kültür ve Sanat Sempozyumu

Oktay Belli, 1945 yılında Kars'ta doğdu. 1966 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Onasya Dilleri ve Kültürleri Bölümü'ne giren ve 1970 yılında mezun olan Oktay Belli, aynı yıl Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı'nda asistan oldu.

Oktay Belli, 1970 yılından günümüze kadar Anadolu'da "Boyalı Mağara Resimlerinin Araştırılması","Tarih Öncesi Çağ'a Ait Kayaüstü Resimlerinin Araştırılması", "Tunç ve Erken Demir Çağı'na Ait Kale ve Nekropollerin Araştırılması", "Hammadde Yataklarının Araştırılması", "Maden Kaynakları ve İşletmesinin Araştırılması", "Urartu Karayolu Şebekesinin Araştırılması", "Anıtsal Kaya Kapılarının Araştırılması", "Anıtsal Kaya İşaretlerinin Araştırılması", "Urartu Çiviyazılı Belgelerinin Araştırılması", "Geleneksel Konut Mimarisinin Araştırılması", "Baraj, Gölet ve Sulama Kanallarının Araştırılması", "Geleneksel Mutfak Kültürünün Araştırılması", "Geleneksel Müzik Aletleri ve Kültürünün Araştırılması" konularında çalışmalar yapmaktadır.

1991-2008 yılları arasında Van'da "Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı" ile "Yoncatepe Sarayı, Nekropolü ve Aşağı Kent Kazısı"nı sürdürmüştür. 1997-2012 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı "Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi"nin Müdürlüğü'nü yapmıştır.

2001-2006 yılları arasında İstanbul Üniversitesi'ne bağlı "Avrasya Arkeoloji Enstitüsü"nü kurdu ve müdürlüğünü yaptı. Ukrayna, Kırım, Gürcistan, Nahçıvan, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'da arkeolojik yüzey araştırması yaptı ve sonuçlarını çeşitli makale ve kitaplar halinde yayınladı.

2003 yılından beri Doğubayazıt, Kars, Kağızman, Ağrı, Iğdır, Van, Ahlat, Erciş, Bitlis, Sarıkamış, Siirt, Muş, Tuzluca, Erzurum ve Hakkari'de ulusal ve uluslararası sempozyumlar düzenleyerek, sempozyum sonuçlarını kitaplaştırdı.

1975 yılından beri Anadolu Uygarlıkları konusunda çeşitli belgesel filmlerin yapılmasına katkıda bulundu, İstanbul, Mersin ve Van'da çok sayıda kişisel fotoğraf ve Urartu sergisi açtı.

2011 yılından beri **"Belli Eğitim Kültür Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi"**nin **(BEKAM)** Müdürlüğü'nü yapmaktadır. 1977 yılından beri çeşitli süreli dergi ve kitabın editörlüğünü yapmaktadır. Şimdiye kadar uluslararası düzeyde 45 kitap ve 780'den fazla bilimsel makalesi yayınlandı.

Prof. Dr. Oktay Belli, Van Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Başkanı, Azerbaycan Türkiye Kültür ve Eğitim Vakfı Üyesi, TAÇ Vakfı, Kars-Ardahan-Iğdır Kalkınma Vakfı (KAİ), Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, Türk Eskiçağ Bilimler Enstitüsü ve Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü üyesidir. Evli ve iki çocuk sahibidir.

Editors - Yayına Hazırlayanlar
Prof. Dr. Oktay Belli - Vedat Evren Belli

THE FIRST INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON CULTURE AND ART OF THE AHLAT – AVRASYA

23th - 25th AUGUST 2012 AHLAT – BİTLİS

I.ULUSLARARASI AHLAT – AVRASYA KÜLTÜR VE SANAT SEMPOZYUMU

23 - 25 AĞUSTOS 2012 AHLAT – BİTLİS

EDITORS – YAYINA HAZIRLAYANLAR
Prof. Dr. OKTAY BELLİ – VEDAT EVREN BELLİ
Belli Eğitim Kültür Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi (BEKAM) Müdürü – Müdür Yardımcısı

THE FIRST INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON CULTURE AND ART OF THE AHLAT–AVRASYA
I.ULUSLARARASI AHLAT – AVRASYA KÜLTÜR VE SANAT SEMPOZYUMU

Bitlis Eren Üniversitesi, Belli Eğitim Kültür Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi (BEKAM), Bitlis Valiliği, Ahlat Kaymakamlığı, Ahlat Belediyesi, Ahlat Kültür ve Eğitim Vakfı'nın(AKEV) Organizasyonu ile 23-25 Ağustos 2012 tarihleri arasında Ahlat'da Bitlis Eren Üniversitesi Ahlat Kültür Merkezi Konferans Salonu'nda Gerçekleştirilmiştir.

© Yayın Hakları
Prof.Dr. Oktay BELLİ

Tasarım ve Uygulama
Art Direktör
Fatih YAMAŞ

Ön Kapak Resmi
Selçuklu Mezarlığı, Ahlat (Geylani ADIYAMAN)
Arka Kapak Resmi
Hasan Padişah Kümbeti, Ahlat (Geylani ADIYAMAN)

Kapak Tasarımı ve Uygulama
Nil Nihan BİLKAY
Düzelti
Güzin Sühran BELLİ

Yapımcı
Erol ÇİRİŞ: DOĞRU OFSET MATBAACILIK
Zeydan Mahallesi Apsalağa Sokak No: 15 /B Bitlis
Tel: 0434 226 02 30 - 226 11 82
Esnaf Sanatkarlar Odası Sicil No: 1699

Baskı ve Cilt
ATÖLYE OMSAN Matbaa Sanayii ve Ticaret A.Ş.
İmamçeşme Caddesi Tomurcuk Sokak No:9/A
Seyrantepe – Şişli – İSTANBUL
T. 0212 332 06 02-F.0212 332 06 01
www.atolyeofset.com.tr
Sertifika No: 14598

İlk Basım 2013, İSTANBUL

Bitlis Eren Üniversitesi Yayını, No:4
Tüm Hakları Saklıdır. Kaynak Belirtmek Koşulu ile Yararlanılabilir.
ISBN : 978-605-6157-1-5
Kitapta Yer Alan Görsel Malzemelerin Çok Büyük Bir Kısmı, Yazarları Tarafından Sağlanmıştır.
Kitapta Yer Alan Makalelerin Her Türlü Bilimsel ve Yasal Sorumluluğu, Yazarlarına Aittir.

DÜZENLEME KOMİTESİ – ORGANIZATION BOARD

Prof.Dr. Mahmut DOĞRU
(Bitlis Eren Üniversitesi Rektörü – Rectorate of Bitlis Eren University)
Prof.Dr. Oktay BELLİ
(Belli Eğitim Kültür Tarih ve Arkeoloji Araştırma Merkezi Müdürü – Director of Belli Education and Culture, History and Archaeology Research Center)
Prof.Dr. Ali Mükrimin APAYDIN
(Bitlis Eren Üniversitesi Rektör Yardımcısı – Pro Rectorate of Bitlis Eren University)
Veysel YURDAKUL
(Bitlis Valisi – Governor of Bitlis)
A.Mümtaz ÇOBAN
(Ahlat Belediye Başkanı – Municipality of Ahlat)
Osman DÖLEK
(Ahlat Kaymakamı – Governor of Ahlat)
Ahmet KÖKSAL
(Ahlat Kültür ve Eğitim Vakfı – Ahlat Culture and Education Foundation)
Yard. Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK
Güzin Sühran BELLİ
Vedat Evren BELLİ (M.A.)

DANIŞMA KURULU – EDITORIAL ADVISORY BOARD

Prof.Dr.Abdülselam ULUÇAM
(*Batman Üniversitesi Rektörü – Rectorate of Batman University*)
Prof.Dr.Muhammet Beşir AŞAN
Prof.Dr. Salim ÇÖHCE
Prof.Dr. Hacı Kadir KADİRZADE
Prof.Dr. Sabri EYİGÜN
Prof.Dr. RAMAZAN ŞEŞEN
Doç.Dr. Şakir GÖZÜTOK
Doç.Dr. Zeynelabidin MAKAS
Doç.Dr. Necmettin ELMASTAŞ
Doç.Dr. Özdemir ADIZEL

YAYIN KURULU – EDITORIAL BOARD

Prof.Dr. Oktay BELLİ
(Yayın Kurulu Başkanı – Editor in Chief)
Prof.Dr. Metin TUNCEL
Prof.Dr. Nihat FALAY
Prof.Dr. İsa YÜCEER
Prof.Dr. Abdülkadir YUVALI
Prof.Dr. Yüksel BİNGÖL
Yard.Doç.Dr. M.Salih MERCAN
Yard.Doç.Dr. Rahmi TEKİN
Yard.Doç.Dr. Şahabettin ÖZTÜRK
Vedat Evren BELLİ (M.A.)

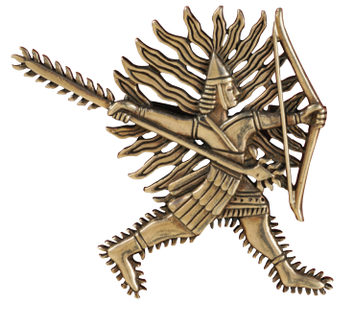
THE FIRST INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON CULTURE AND ART OF THE AHLAT –AVRASYA
23th - 25th AUGUST 2012 AHLAT – BİTLİS

I.ULUSLARARASI AHLAT – AVRASYA KÜLTÜR VE SANAT SEMPOZYUMU
23-25 AĞUSTOS 2012 AHLAT- BİTLİS

Adlı kitap, Bitlis Eren Üniversitesi tarafından bastırılarak, bilim dünyasına sunulmuştur.

11.yüzyılın başlarından itibaren Orta Asya içlerinden Anadolu'ya göç eden binlerce Türkmen Aşireti'ne ev sahipliği yapan ve Anadolu'nun Türkleşmesinde çok önemli bir konuma sahip olan Ahlat yöresinin tarih, arkeoloji, sanat tarihi, coğrafya, jeoloji, iktisat, tarım, teoloji, turizm, dil ve edebiyat, halk bilimi ve geleneksel mutfak kültürüne ilk kez uluslararası seviyede, disiplinler arası yapılan bu önemli inceleme ve katkıdan dolayı, Bitlis Eren Üniversitesi Rektörü Sayın Prof.Dr. Mahmut DOĞRU'ya, Türk Dünyası adına sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

EDITORS – YAYINA HAZIRLAYANLAR
Prof.Dr. Oktay BELLİ – Vedat Evren BELLİ
Belli Eğitim Kültür Tarih ve Arkeoloji
Araştırma Merkezi (BEKAM)
Müdürü – Müdür Yardımcısı

Mehmet DEMİRTAŞ
The Ottoman Empire's Mineral Researches in XIXth Century (Tatvan Sample) 304
Osmanlı Devletinin XIX. Yüzyılda Maden Arama Çalışmaları (Tatvan Örneği) 305

Nurhan AYDIN
Bitlis in War of Independen 308
Milli Mücadele'de Bitlis 309

Mahmut BRİFKANİ
Ahlat-Bırifkan Seyyidleri 315
Ahlat-Bırifkan Seyyidleri 316

İsa YÜCEER
Faith Motives Reflecting on Ahlat 328
Ahlat'a Yansıyan İnanç Motifleri 329

Zeki TAN
Role of Spiritual Dynamics in Maintaining Social Integrity: Case of Bekir Bey from Adilcevaz 339
Toplumsal Bütünlüğü Sağlamada Manevi Dinamiklerin Rolü: Adilcevaz'lı Bekir Bey Örneği 340

Naim AVAN
The Spiritual Dynamics of Society: The Example of Bitlis-Ahlat Saints 353
Toplumun Manevi Dinamikleri: Bitlis-Ahlât Erenleri Örneği 354

Ekrem BEKTAŞ
Turkish Verse Translations of "Nehcü'l-Enâm" and "Eqida İmâni" 361
"Nehcü'l-Enâm" ve "Eqida İmânı" Adlı Eserlerin Manzum Türkçe Tercümeleri 362

Yasin İPEK
Adilcevaz is Qualified in Religious Places to Visit and Belongs to Those Locations the Beliefs and Practices 374
Adilcevaz'daki Dini Nitelikli Ziyaret Yerleri ve Buralara Dair İnanış ve Uygulamalar 375

Nahide OVA
Islamic Mysticism and Sufism Culture in Ahlat 381
Ahlat Yöresinde Tasavvuf ve Sufi Kültürü 382

Şakir GÖZÜTOK
Famous Scholars Brought Up in Ahlat 388
Ahlat'ta Yetişen Ünlü Alimler 389

M.Salih MERCAN
Ahlat in 1880 General Requirements and Social Status 398
1880 Yılında Ahlat'ın Umumi İhtiyaçları ve Sosyal Durumu 400

Sabri EYİGÜN - Behçet ORAL
Eine Untersuchung über die Socio- Kulturelle Bedeutung von Ahlat und die Wahrnehmung des Tourismus in der Region 414
Ahlat İlçesinin Sosyo-Kültürel Önemi ve Ahlat Halkının Turizm Algısı Üzerine Bir Araştırma 415

Abdulaziz KARDAŞ
Bitlis During the Rule of the Democratic Party (1950-1960) 426
Demokrat Parti İktidarı Dönemi'nde Bitlis (1950-1960) 427

Nihat FALAY
Land Reform Test of the Republican Government: The Land Provision Act-1945 439
Cumhuriyet Yönetiminin Toprak Reformu Deneyimi: Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu - 1945 440

Veysi GÜNAL - M.Sait ŞAHİNALP
Comparison of the Bitlis and Van Provinces in the Context of Basic Migration Indicators and Directıon of Migration 449
Temel Göç Göstergeleri ile Verilen Göçün Akım Yönü Açısından Bitlis ve Van İllerinin Karşılaştırılması 450

Metin TUNCEL
Differencis Between the North Coasts and the South Coast of Van Lake 463
Van Gölü' nün Kuzey Kıyıları ile Güney Kıyıları Arasındaki Farklılıklar 464

Necmettin ELMASTAŞ
Mistakes and Earthquakes at the Settlements of the Lake Van Basin 467
Van Gölü Havzası Yerleşmelerindeki Yanlışlıklar ve Depremler 468

ADİLCEVAZ IS QUALIFIED IN RELIGIOUS PLACES TO VISIT AND BELONGS TO THOSE LOCATIONS THE BELIEFS AND PRACTICES

Yasin İPEK*

ABSTRACT

Adilcevaz which has a long history, which can be visited by both local and foreign tourists, many species have the space. Places to visit when this work Adilcevaz'daki "Date Qualified" and "Religious qualified" I saw it appropriate to classify the form of places to visit. But the "historical character" of places have already been studied by art historians and architects because many times, especially in this paper my "Religious qualified visiting places" and that the local people here, "Belief and Practices" which are unable to try.

For spaces of this kind in the region is usually the grandfather, father, parent, Sheikh, Hodja M used with adjectives such as the names are encountered. Which has an important place in the spiritual world of the people of Adilcevaz these places, rumors passed from ear to ear for generations extant, and these spaces a lot more supernatural powers transferred to the next generation almost had sanctified.

"Well, these places come from or where they are known on the supernatural?" Question come to mind if the answer is quite simple and clear: About their experiences of local people around here have heard rather than the elders or the environment and that they themselves claim to have witnessed many of these events parable as a result of those transfers that space even if there is no information about that place has its own special place in the spiritual world.

In fact, over time, so that these places are derived from rumors that, depending on the problems of people who classified these places and all different kinds of forces imposed on a place.

Goals or expectations regarding the places where people are coming here If we generalize the main lines; disease, healing, debt mien, he or someone good fortune, mental alertness, scene of the power of business to go with the naked eye can not see but feel the presence of spiritual beings, and cope with the difficulties of sins, such as housing The biggest support moments of feeling helpless, shelter and hoped to seek help from here as security.

Here too, by offering a variety of offerings, tree and branches connecting cloth, candles burned at the graves of people here, they have accepted as a friend of God, or the luminous beings is rumored to be seen by others where they believed to be realized in various rituals. The following sites you visit, actual practices and the people around here try to explain the objectives of coming here.

Key words: Adilcevaz, Religious Places, Visit, Belief, Practice.

** Yasin İPEK , Professional of History of Religions and History of Islam, Kayseri- TURKEY,e- mail: yipek@mynet.com*

ADİLCEVAZ'DAKİ DİNİ NİTELİKLİ ZİYARET YERLERİ VE BURALARA DAİR İNANIŞ VE UYGULAMALAR

Yasin İPEK*

GİRİŞ

Köklü bir tarihe sahip olan Adilcevaz, gerek yerli gerekse yabancı turistler tarafından ziyaret edilebilecek türden birçok mekâna sahiptir. Bu çalışmayı yaparken Adilcevaz'daki ziyaret yerlerini "*Tarihi Nitelikli*" ve "*Dini Nitelikli*" ziyaret yerleri şeklinde tasnif etmeyi uygun gördüm. Fakat "Tarihi Niteliğe" sahip yerlerin daha önce birçok kez sanat tarihçiler ve mimarlar tarafından çalışılmış olması sebebiyle bu çalışmamda özellikle "Dini Nitelikli Ziyaret Yerlerini" ve buralara dair yöre insanının "İnanış ve Uygulamalarını" aktarmaya çalışacağım.

Adilcevaz merkezli olarak yapmış olduğum bu çalışmada, öncelikle yöre halkınca kutsallık atfedilen ya da doğaüstü güçlere sahip olunduğuna inanılan yerler ile buralara dair genel kabul gören inanış ve uygulamalardan bahsedeceğim.

Yörede bu tür mekânlar için genellikle Dede, Baba, Veli, Şeyh, Hoca, Efendi gibi sıfatlarla beraber kullanılan isimlere rastlanılmaktadır. Adilcevaz halkının manevi dünyasında önemli bir yere sahip olan bu mekânlar, nesiller boyunca kulaktan kulağa aktarılan rivayetlerle günümüze kadar ulaşmış ve bu mekânlar bir sonraki nesile aktarılırken çok daha fazla doğaüstü güçlere büründürülerek adeta kutsallaştırılmışlardır. "Peki, bu mekânların doğaüstü gücü nereden geliyor ya da nereden biliniyor?" sorusu akla gelecek olursa yanıtı oldukça basit ve nettir: Yöre insanı kendi tecrübelerinden ziyade büyüklerinden veya çevresinden buralara dair işitmiş olduğu ve bizzat bu olayları aktaran kimselerin şahit olduklarını iddia ettikleri birçok kıssa neticesinde o mekâna dair hiçbir bilgisi olmasa bile orasını kendi manevi dünyasında özel bir yere koymuştur. Hatta zamanla bu mekânlara dair öylesine rivayetler türetilmiştir ki; insanlar sıkıntılarının türüne göre bu mekânları sınıflandırmış ve her bir mekâna farklı türden güçler yüklemişlerdir.

İnsanların buralara geliş amaçlarını ya da bu yerlere dair beklentilerini ana hatlarıyla genelleyecek olursak; hastalığa şifa, borca eda, kendisine ya da çevresindekilere hayırlı kısmet, zihin açıklığı, işinin gücünün rast gitmesi, gözle göremediği ama varlığını hissettiği ruhani varlıklardan gelebilecek olumsuzluklara karşı muhafaza gibi musibetlerde ve kendisini çaresiz hissettiği anlarda en büyük destek, sığınak ve güvence olarak buralardan medet ummuşlardır. Buralarda da çeşitli adaklar sunarak, ağaç ve dallara bez bağlayarak, mum yakarak buradaki Allah dostu olarak kabul ettikleri kişilerin mezarları başında ya da başkaları tarafından görüldüğü rivayet edilen nurani varlıkların olduğuna inandıkları yerlerde çeşitli ritüeller gerçekleştirmektedirler. Aşağıda bu ziyaret yerlerini, buralarda gerçekleşen uygulamaları ve halkın buralara geliş amaçlarını açıklamaya çalışacağım.

Abdurrahman Dede Türbesi: Evren Paşa Mahallesi'ndeki mezarlıktadır. Çocukların akıllı ve zeki olması için buraya ziyarete gelinir.

Abdurrahman Dede ile ilgili şöyle bir kıssa anlatılmaktadır; Abdurrahman Dede her akşam evine giderken elindeki bastonla bahçesinin etrafını çizermiş. Bir gece hırsız, dedenin bahçesine girip torbasını tıka basa doldurup tam çıkacakken bahçe birden duvarla çevrilmiş. Hırsız duvara tırmandıkça duvar yükseliyormuş. Sabah olup da Abdurrahman Dede bahçeye gelince bastonuyla duvara dokunmuş ve duvar yok olmuş., Çaldığı malları helal ettikten sonra hırsızı göndermiş.

Abdülmecit Türbesi: Çanakyayla köyündedir.

Ak Baba Türbesi: Atatürk Mahalles'inde, Tahta Köprü Cami yanındadır.

Burada elini dokunduğun yerde nişan çıktığına inanılmaktadır.

Arap Beşir Türbesi: Sütey Yaylası'ndadır.

Bayram Hoca Türbesi: Sütey Yaylası'nda Çil Gölü civarındadır.

Bekir Efendi Türbesi: Orta Mahalle'de, lisenin yanındadır.

Özellikle cilt rahatsızlığı olanlar çarşamba günleri buraya gelerek şifa ararlar. Bekir Efendi'yle ilgili değişik kıssalar anlatılmaktadır; Bekir Efendi'nin

* *Yasin İPEK , Dinler Tarihi ve İslam Tarihi Uzmanı, Kayseri- TÜRKİYE,e- posta: yipek@mynet.com*

Heybeli köyü ile bakım evi arasındaki Delikli Taş

Hıdırşah Bey Türbesi

cebinde her zaman birkaç tane kuru üzüm olurmuş ve misafir geldiği zaman cebindeki bu üzümleri suyun altına tuttuğunda su pekmeze dönermiş.

Bekir Efendi'yle ilgili diğer bir olayda şöyledir: Kış zamanında Bekir Efendi'nin evine misafirler gelir ve misafirlerden biri, canının taze kayısı çektiğini söyler. Bekir Efendi sessizce dışarı çıkar ve kış mevsiminde olmasına rağmen, elinde bir kase taze kayısı ile tekrar içeri girer.

Cafer Ağa Kuyusu: Kaleboynu Mahallesi'ndedir.
Cuma günleri su artmaktadır. Rus askerlerinin işgali sırasında su çekilmiş onların gitmesiyle yeniden artmıştır.Gelinlerin ayaklarını açmak için buraya gelinir.

Cuma Bulağı: Hıdırşah Mahallesi'ndedir.
Cuma günleri su artıp diğer günlerde azalmaktadır. Bazı rivayetlere göre de eskiden sadece cuma günleri, cuma namazının vaktinde akarmış. Bu bulağa abdestsiz gidilirse suyu kesilir ve bu kişi buradan ayrılana kadar suyu akmazmış.

Hastalıklı ve dertli olanlar bu suyu içerek şifa bulacaklarına, sütü kesilen anneler bu bulaktan su içerlerse yeniden sütlerinin olacağına inanırlar.
Çengel Baba (Kasap Baba) Türbesi: İlçe merkezinde kasapların yanındadır.
İnsanlar bir şeyleri kaybolduğunda buraya gelerek, eşyalarının bulunması için dua ederler.
Çerkez Ocağı: Kaleboynu Mahallesi'ndedir.
Cildinde hastalığı olanlar burada şifa ararlar.

Çırçırık Baba Türbesi: Evren Paşa Mahallesi'ndedir.Her cuma akşamı mezarlığın üzerinde bir ışık yandığı söylenmektedir.

Çubukluk Türbesi: Kadı köyünün üst kısmında bulunur.Sinir hastaları ve asabiler buraya gelirler.

Delikli Taş: Araştırmalarımızda, Evren Paşa Mahallesi'nde, Heybeli köyü ile bakım evi arasında, Kef Kalesi'ndeki kilisenin üzerinde, Kavuştuk köyünde delikli taşa rastladık. Çok şiddetli öksürüğü olanlar, delikli taştan yedi kere geçerlerse öksürüklerinin iyileşeceğine; gömleğini ya da atletini

Hüseyin Dede Türbesi

Kara Şeyh (Piri Bey) Türbesi

Karavol Baba Türbesi

Pir Gaib Baba Türbesi

delikli taşa bağlayıp içinden yedi defa geçilirse vücudundaki tüm ağrılarının geçeceğine; delikli taştan üç kez geçtikten sonra elini, ağrının olduğu yere dokundurursan ağrının geçeceğine inanılır.

Gül Çiçek Türbesi: Kaleboynu Mahallesi'nde, Değirmen Çayı'nın üstünde bulunur.

Yeni gelinlerin, evlerine bereket ve huzur getirmesi için buraya gelinir. Buradaki toprak çamur haline getirilip yaraya, siğile ve derideki rahatsız olan bölgeye sürülürse, o derde derman olacağına inanılır. Şuuru kapanmış insanların şuurunun açılması için de buraya gelenler vardır.

Hasan Dede Türbesi: Orta Mahalle ile Evren Paşa Mahalleleri arasındadır. Türbenin yanındaki şifalı sudan böbrek hastaları içerse iyi geleceğine inanılır.

Hayri Dede Türbesi: Hıdırşah Mahallesi'ndedir.

Cuma geceleri, etrafa idare lambası kadar ışık veren nurani bir varlığın, mezarlığın etrafında dolaştığı rivayet edilir.

Hıdırşah Bey Türbesi: Hıdırşah Mahallesi'ndedir.

Karakoyunlular döneminde Adilcevaz emiri olan Hıdırşah Bey'e ait kitabeli mezar taşı önemlidir. Bu kitabedeki yazı şöyledir: "Bu mübarek kabir; merhum, mağrur, sait, şehit, mazlum ve Allah'u Teala'nın mağfiretine ve merhametine muhtaç olan, koç emir Celaleddin Hıdırşah Bey Türki'nindir. 786 senesinin 15 Muharrem'inde vefat etti." Kitabeden de anlaşıldığına göre Celaleddin Hıdırşah, Sultan Üveys'in nüfuslu emirlerinden biridir. Bununla beraber kendisinin Celayir ya da Çoban Ailesi gibi soy itibariyle Moğol olmayıp, halis Türk olduğu kitabedeki "Bey, Türki" kelimelerinin kullanılmış olmasından anlaşılmaktadır.

Yürüme zorluğu çeken kimse, türbenin etrafında iki üç tur atar ve dua ederse iyileşeceğine inanılır.

Hüseyin Dede Türbesi: Kale Mezarlığı'nın altındadır. Arası bozuk olan çiftler, aralarının düzelmesi için, yeni evlenenler mutlu bir ömür geçirmek için, çocuğu olmayanlarsa çocuk sahibi olmak için buraya gelirler. Hüseyin Dedeyle ilgili şöyle bir olay anlatılmaktadır: Gariban adamın biri ev yaparken dama yerleştirmek için kestiği ağaçların kısa geldiğini görünce çok üzülür. Adamın bu sıkıntılı halini gören Hüseyin Dede, bir kazma ister

Seyd-i Baba Türbesi

Şehitlik (Esenkıyı)

ve besmele çekerek kısa gelen ağaca vurup yeniden denemelerini ister. Yeniden denediklerinde ağaç dama tam olarak uyar.

Kanlı Taş: Alacaatlı Mezarlığı'ndadır. Bu taşın altında şehit yattığı ve her cuma akşamı bu taştan kan aktığı rivayet edilir. Kanlı taşında içinde bulunduğu Alacaatlı Mezarlığı'na, kaybolan yakınlarını bulmak isteyen insanlar ziyarete gelip dua ederler.

Kara Abdal Türbesi: Kaleboynu Mahallesi'ndedir.
Cuma günleri sabah namazı vaktinde mezarın yirmi metre yukarısındaki kanaldan abdest alan bir adamın, abdest aldıktan sonra kaybolduğu söylenir.

Kara Şeyh (Piri Bey) Türbesi: Karaşeyh köyündedir. Bu köye her ramazanda biri dişi biri erkek, iki geyik gelip, bu geyiklerden dişi olan geri döner, erkek olansa kendini feda eder ve bunun eti tüm köy halkını doyururmuş. Bu olay her sene Ramazan ayında tekrarlanırmış. Yine bir Ramazan'da geyikler gelmişler; fakat bu sefer köy halkı erkekle beraber, dişi geyiği de yakalayıp yemiş ve bu iki geyiğin eti kimseye yetmediği gibi bir daha da bu köye geyikler gelmemiş. Akıl hastaları, felçliler ve cin çarpmışlar iyileşmek için buraya gelirler.

Kara Veli Türbesi: Cevizli Mahallesi'ndedir.
Mezarlığın yanından kötü niyetli bir insan geçerse onun başına bir iş geleceğine inanılır.

Karavol Baba Türbesi: Karakol köyündeki şehitliktedir. Bazı cuma akşamları, mum ışığı kadar bir ışığın mezardan çıkıp camiye kadar gidip tekrar geri mezara döndüğü ve birden kaybolduğu anlatılır. İnsanlar mezarın toprağını, bereket getirsin diye eşyalarının üzerine serperler.

Keklik Bulağı: Sütey Yaylası yolu üzerindedir.

Kırk Bulak: Orta Mahalle'dedir.
Akşam vakitlerinde, ağaçların arasından nur yüzlü bir gelinin görüldüğü rivayet edilir. Buradan çıkan suyun hastalıklara iyi geldiğine inanılır.
Kömürlü Baba Türbesi: Kömürlü köyündedir.

Mala Bekir Türbesi: Kaleboynu Mahallesi'nde kalenin alt kısmındadır.

Muni Dede Türbesi: Kaleboynu Mahallesi'ndedir. Bel fıtığı olanlar burada şifa ararlar.

Mümin Dede Türbesi: Hıdırşah Mahallesi'ndedir.

Nene Hatun Türbesi: Hıdırşah Mahallesi'ndedir. Rüyasında korkan çocuklar buraya getirilip dua edilir.

Pir Gaib Baba Türbesi: Çayır Mahallesi'nde, Paşa Cami yanındadır. İnsanlar, uzun ve sağlıklı bir ömür için, yeni gelinlerin ayaklarını açmak ve kayıp eşyalarını bulmak için buraya gelirler. Türbeye para, yüzük gibi cisimler bırakılır.(Para bırakılarak zenginlik, yüzük bırakılarak iyi bir kısmet dilenir.) Bu zat'a Pir Gaib isminin verilmesiyle ilgili olarak şöyle bir kıssa anlatılır: Bir savaş sırasında Müslüman askerler kâfir askerler tarafından kuşatılır. Bunun üzerine gölden yeşil sarıklı zatlar çıkar ve kâfir ordusunu püskürttükten sonra tekrar göle dönerler. Fakat içlerinden biri burada kalıp göle geri dönmemiş. Bu kişide gaip'ten gelen Pir Gaib Baba imiş. Bu mezarın üzerinde halkın "Kara Ağaç" dediği ağacın, Pir Gaib'in asası olduğu ve bu ağacın tek bir dalının bile koparıldığında, koparan kişinin başına birçok musibet geleceğine inanılır.

Seyd-i Baba Türbesi: Hıdırşah Mahallesi'ndedir. Çocuğu olmayan bayanlar, burada bir beşik yaparak cuma günleri ziyarete gidip yaptıkları beşiğe bir taş atıp, beşiğin sallanıp sallanmadığına bakarlar. Eğer beşik sallanıyorsa çocuklarının olacağına, sallanmıyorsa çocuklarının olmayacağına inanırlar. Ziyarete gidildiğinde iki ağaç parçası götürülüp yere çakılır ve bunlara ip bağlanıp, dilek tutulur. Dileği kabul olanın bağladığı ipin sallanacağına inanılır.
Türbenin etrafında "Peygamber Buğdayı" denen bir bitki vardır. Bunu yiyenlerin dileklerinin kabul olacağına inanılır.

Seyd-i Vakkas Türbesi: Aydınlar beldesinin güney doğusunda bulunur.Düşük yapan kadınlar ve baygınlık geçiren insanlar burada şifa ararlar.

Siğil Gölü: Alacaatlı Mezarlığı'ndadır. Siğili gidermek için bu su kullanılır. Yanındaki dut ağacının meyveleri şifa amacıyla yenilir.
Sütlü Bulak: Orta Mahalle'dedir. Sütü olmayan kadınlar, üç çarşamba evlerinde malzemesini hazırladıkları hediklerini burada pişirip yerler. (Böyle yaptıklarında aynı hediğin kaynayıp çoğaldığı gibi sütlerinin de kaynayıp çoğalacağına inanırlar.)
Şehitlik: Orta Mahalle'dedir. Ermeni katliamından sonra yapılmıştır. Gelinlerin ayaklarını açmak için gelinir.

Şehitlik (**Esenkıyı**)**:** Esenkıyı köyündedir. Köy halkı, özellikle cuma günleri sabah namazı vaktinde tanımlayamadıkları varlıkların burada namaz kılıp tekrar mezara girdiklerini söylemektedir.

Şeyh Aleaddin Türbesi: Adilcevaz düğün salonu yanındadır.

Uri Ziyareti

Şeyh Vank Baba Türbesi: Hıdırşah Mahallesi'ndedir. Maddi durumlarının düzelmesi için insanlar buraya gelirler. Mezarın olduğu yerdeki bulaktan, cuma günleri Şeyh Vank Baba'nın abdest aldığı söylenir.

Şifa Dede Bulağı: Kaleboynu Mahallesi'ndedir. Akli dengesi yerinde olmayanlar buraya getirilip, iyileşmeleri için bu sudan içirilip dua edilir.

Uri Ziyareti: Bahçedere köyü civarında, Danacı köyü altındadır. Burada yatan zatın, Hz. İsa'nın on iki havarisinden biri olduğu söylenmektedir. Yağmur yağması için buraya duaya gelinir.

Uzun Mezar: Bahçedere köyünün altındadır. Mezarın boyu beş metre civarındadır. Burada ne dilek tutulursa gerçekleşeceğine inanılır.

Yeşil Baş Türbesi: Hıdırşah Mahallesi'ndedir. Konuşma zorluğu çekenler ve sıtma hastaları buraya getirilir.

Yeşil Hatun Türbesi: Aslanlı Kayalar'dadır. Türbenin hemen yanındaki ağaca ip bağlanır. Şayet ip kaybolursa dileğin gerçekleşeceğine inanılır.

Zal Paşazade Türbesi: Orta Mahalle'deki Şehitliktedir.

Ziyaret Cevizi: Kaleboynu Mahallesi'ndedir. "Danzo" denilen bir bulağın altındadır.
Buraya gelip su içilir, dilek tutulup dua edilir.

Ziyaret Tepesi (Ziyaret Ağacı): Akçıra köyündedir. Önceleri ağaçlara bez ya da ip bağlanırken günümüzde burada ağaç kalmadığı için sadece adak sunmaya gelinir.

Sonuç:

Yapılmış olan bu çalışma ile öncelikle Adilcevaz halkının, rivayetlere dayalı olarak kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiler neticesinde manevi dünyalarında özel bir yere sahip olan yerleri tespit etmeye çalıştık. Bu tespitin ardından buralara ne için gelindiğini ve neler yapıldığını ya da farklı bir ifade ile buralara dair Adilcevaz halkının inanış ve uygulamalarını elimizden geldiğince aktarmaya çalıştık.

Sonuçta bu çalışma Adilcevaz merkezli olarak yapılmış olsa bile elde ettiğimiz verilerden şu kanıya vardık ki: Anadolu'nun hemen her tarafında rastlayabileceğimiz bu türden mekânlardaki inanış ve uygulamalardaki büyük benzerlikler, mensubu olunan ırk, cinsiyet, kültür, coğrafya… farklı olsa bile bu topraklarda yaşayan bizlerin ne denli sıkı bağlarla birbirimize bağlı olduğumuzun en büyük ispatıdır.